

minden hódító imperiálista politika értelmetlenné vált. A régi cári politika is a népfellegekkel érvelt, de ezeket hódító pályáján úgy likvidálta, hogy háborúban elvérezette őket. A születési arányszám most is a legmagasabb Oroszországban, de a termelési rend produktivitása a dolgozók egyetemét ellátja. Uljanov alapvető munkájában (*Der Imperialismus als höchste Stadium des Kapitalismus*, 1917) a gyarmatpolitikát illetően megírta, hogy „minél fejlettebb a kapitalizmus, minél érezhetőbb a nyersanyag hiány, minél akutabb a verseny és a hajszja a nyersanyag-források után az egész világon, annál kétségbeesettebb a harc a gyarmatok megszerzése iránt.”

A gyarmatok meghódítása a 19. század utolsó 3. évtizedében ment végbe az európai imperialista államok részéről s joggal írta Uljanov, hogy a 19. századdal a világ felosztása lezárult. Ez a hódítási periódus időben egybeesik a monopolkapitalizmus kialakulásával. A meghódítható területek elapadtak s a jövőben csak *ujrafelosztásról* lehet szó. És mivel az egyes kapitalista országok *egyenlőtlenül* fejlődnek, amivel együtt jár az erőviszonyok megváltozása is, elkerülhetlenné válik előbb-utóbb a világ ujrafelosztása, az imperialista gyarmati háborúk kitörése, a fejlődésükben előretörő imperializmusok (Japán, Németország, stb.) részéről. Uljanovnak ez a prognózisa, amelyet a monopolkapitalizmus imperialista történeti szakaszáról ad, szemünk előtt teljeseedik be. De ezeknek a meghatározottságoknak *felismerése* nem jelentheti azoknak *elismérését*. Ez az azonosítás csendül ki a polgári pacifisták megnyilatkozásaiból, akik a konkrét társadalmi adottságokat a végzet hatalmának állítják be és történelmileg adott jelenségeket, mint abszolút szükségességet igazolnak és idealizálnak. Ezzel szemben tudatosítanunk kell az imperialista törekvéseket, mint a konkrét termelőrendben gyökerező ellentmondások eredőjét, amely a termelőrenddel áll és bukik. Ugyanakkor fel kell fednünk a páneurópa és pacifista jelszavak leplezett imperialista karakterét, amelyek sokszor a szociális demagógia eszközei.

(Nagyszöllős)

Neufeld Béla

VILÁGPOLITIKAI JEGYZET

A FRANCIA FASIZMUS KÉSZÜLŐDÉSEI. Franciaországban, felszínes csönd háttérében, a társadalmi erők átcsoportosulása és ideológiai tisztulása van folyamatban. A *Front populaire* július 14.-i nagyszerű erőpróbája szemléltetően mutatta be a demokrácia védelmére egyesült baloldal hatalmi súlyát. *De la Rocque* ezredes, aki július 7-én Toureeingben azt a merész kijelentést kockáztatta meg, hogy „morálisan már győztünk is”, a nagy seregszemle óta feltűnő csendesen viselkedik. Jobb és baloldal erejét gyűjti a mozgalmasnak ígérkező ősz eseményei számára.

Nem fér kétség ahhoz, hogy a Laval-kormány szükségrendeletek útján foganatosított pénzügyi intézkedései nem javították meg a francia imperiálistizmus helyzetét. Míg a legtöbb tőkés országban a depressziós tünetek további, bár nem jelentős erősödését láthatjuk, addig Franciaországban egyre mélyül a gazdasági válság. A termelési index az 1926. év színvonalának 72%-ára esett vissza és még mindig hanyatló irányzatot mutat. A külkereskedelem 1935 első 7 hónapjában kereken 3 milliárd frankkal, vagyis 14 százalékkal maradt a múlt évi színvonal mögött. A nemzeti jövedelem, amely 1928-ban 250 milliárd frankot tett ki, ez évben mintegy 150 milliárd lesz. Ezt az ijesztő visszaesést és az állam bevételeinek ebből következő óriási hiányait természetesen nem lehet 10 milliárd frank megtakarításával kiegyenlíteni. A népellenes

takarékossági politika csak a széles tömegek felháborodását növeli. A kikötővárosokban lejátszódott augusztusi zavargások, amelyek egyébként jórészt a kormány provokációs fellépésének következményei, hírképet nyújtanak a francia nép hangulatáról. A frankimperializmus viharosan háborgó tengeren igyekszik egyensúlyozódni. Az egyre súlyosabb külpolitikai helyzettel olyan kormány kénytelen megbirkózni, amely hitelét a nép óriási többsége előtt kétségtelenül elvesztette.

Ez a külföldi sajtóban is leszögezett tény a finánciókét fasiszta törekvéseinek fokozására ösztönzi. Demokratikus tudományának végéhez közeledik. Diktatórikus eszközökkel szeretné uralmát alátámasztani. Ma a francia polgárság legreakciósabb csoportjai „erős kezek” után kutatnak. De la Rocque ezredes az egyik dédelgetett kedvencük. Kérdés azonban, hogy a tömegek gyűlöletének keresztútjába került diktátorfióka megfelel-e a finánciókét céljainak? Eredményes szócsöve lehet-e annak a féktelen társadalmi demagógiának, amellyel a finánciókét gárda az olasz és a német fasiszmus mintájára széles néprétegeket akar uszályába vonni? Mindenesetre jelöltekben nincs hiány. A de la Rocque vágású politikai szerencselovagok mellett u. n. „komoly politikusok” is nyílt arccal fordulnak a fasiszmus felé. Legelső sorban a hírhedt André Tardieu.

Hosszabb hallgatás után egy könyvvel lepte meg a francia közvéleményt, amelyet hír szerint két további broszúra fog követni. A nemrégiben megjelent „Ferde talajon” című írásában minden eddigi kijelentésénél nyiltabban a fasiszta diktatura mellett foglal állást. Ha kormányelnöki szereplése folyamán még turbékoló hangon csak korlátozott felhatalmazás törvényt kért a parlamenttől, most már a totális hatalom mellett tör lándzsát.

Franciaország politikai helyzetének elemzése alapján arra a következtetésre jut, hogy a napirenden levő leglényegesebb kérdésekben lehetetlen szilárd parlamenti többséget összehozni. Az eddigi „koncentráció” meg nemzeti egység a fejetlenség Franciaországának folytatását jelentik. Már pedig „a nemzetet nem itélhetik halálra parlamenti képviselői.” Csak az „aktív kisebbség” „akart forradalma” vághatja ketté Franciaország társadalmi problematikájának gordiusi csomóját. „Aki a bajt gyógyítani akarja, annak az okok ellen kell támadást kezdenie”. Az okok pedig a parlamentarizmusban, a demokráciában, a feccsögő és széthúzó pártrendszerben rejlenek. Erzel kell felszámolni. Ha ez meg nem történik, ha „kitartunk a mozdulatlanságban, előbb-utóbb a katasztrófa jön, vagy kívülről, vagy belülről.” Erős államra van szükség. „Az erős állam leküzdí a legsúlyosabb gazdasági bajokat is. Ellenben a legenyhébb válsággal szemben is lehetetlenek vagyunk, ha az állam gyenge”. Tardieu nem hiába marándokolt 1932 őszén Mussolinihez. Jól megtanulta a Duce ígését. Könyve, amint látjuk a fasiszta diktatúra katekizmusa.

Tardieu, de la Rocque és a francia finánciókét többi fasiszmban utazó ügynöke azonban azok nélkül csinálja számítását, akik Franciaországban is a legszámosabban vannak. A munkások, városi és falusi kisexisztenciák jórésze, a hivatalnokok nagy tömegei nem kérnek a finánciókét diktatórikus uralmából. A német példa hatása alapos volt. A francia nép hasznos tanulságokat vont le belőle. Semmilyen rábeszélés, félrevezető demagógia és fenyegetés sem bírja rávenni arra, hogy a nagy forradalom egyre előbbnek bizonyuló hagyományait szögbe akassza és katonai vagy civil diktátorok korbácsa alá hajtja hátát.

Könnyelműség volna azonban a fasiszmus erőit lekicsinyelni. Marcel

Cachin május 27-én, a következetes marxista baloldali fényes választási győzelmeinek másnapján, a következőket írta a l'Humanité hasábjain: „Viharos, zavaros és a mi számunkra veszélyes politikai szakaszba lépünk. Üdvözljük a sajnánamegyei választások kedvező eredményeit. De a fasiszták arra figyelmeztettek bennünket, hogy a komoly határozatokat nem az urnák előtt fogják meghozni.“ Tardieu nyílt fasiszta hitvallása, a jobb és baloldali arcvonalak készülődése egyre inkább amellet szólnak, hogy a „komoly határozatok“ meghozásának ideje nem várhat magára sokáig. (K. K.)

VILÁGGAZDASÁGI KÉRDÉSEK

A VILÁGGAZDASÁGI DEPRESSZIÓ JELLEMZÉSÉHEZ

A depresszió kibontakozása során felmerült sajátos tünetek kétségtelenné tették, hogy a normálistól eltérő válság után egy sajátos depresszióval állunk szemben. Az árutermelés általános válságának keretében jelentkező időszakos krízis mélypontjának túlhaladása nem vonható többé kétségbe. 1932 őszétől kezdve csaknem valamennyi kapitalista ország statisztikai adatai lassan emelkedő ipari termelésről számolnak be. Ez a növekedés egyes szakaszokon, különösen Angliában konjunktúrális méretűvé nőtte ki magát. Japán a háborús konjunktúra és a különösen alacsony bérek országának privilegizált külkereskedelmi helyzetét tükrözi vissza. A fejlett ipari országok közül csak Franciaországban nem érte még el a válság mélypontját.

Az itt következő kimutatás megközelítő képet nyújt erről a fejlődésről. Ha az 1928. év termelését 100-nak vesszük, akkor ez év júniusában a különböző tőkésországok ipari termelése következőképpen alakult: Lengyelország: 68, Csehszlovákia: 69, Hollandia: 69, Franciaország: 72, Belgium: 74, Egyesült Államok: 77, Ausztria: 79, Kanada: 85, Németország: 95, Spanyolország: 95, Olaszország: 102, Norvégia: 124, Románia: 130, Dánia: 130, Csile: 148, Japán: 159. A világ ipari termelése e 21 ország statisztikai adatai alapján az 1928-as színvonal 97,5 százalékát érte el, míg 1932-ben, a válság mélypontjának idején 79 százalékát tette ki. Mindvégig egészen különleges helyet foglal el Japán, ahol a háborús konjunktúra adta meg a hangot és a Szovjetunió, amely tervgazdálkodásával a kapitalista országokban dúló válság idején ipari termelését mintegy megháromszorozta.

A táblázatban feltüntetett számok azonban, különösen annak világstatisztikai összegezése alig mond valamit a sajátos válságot követő sajátos depressziót illetőleg. Mélyebben kell behatolnunk, abba a számszövegbe, amely az indexek alapját képezi. A gazdaságnyuította adatok statikus megrögzítése mögött fel kell fednünk azok dinamikáját, ha a depresszió további sorsára vonatkozólag érdemleges következtetéseket akarunk levonni. Különböző sajátosságoknak jövünk ilyképpen nyomára, amelyek a további kilátásokat illetőleg a kapitalista közgazdák értékelésével homlokegyenest ellenkező következtetésekhez vezetnek.

a) *A depresszió első sajátossága az, hogy az ipari termelés fokozatos emelkedésével a világkereskedelem nem szűnő hanyatlása áll szemben.*

1929-től kezdve a világkereskedelem aranyértékben 1930-ban 81, 1931-ben 58, 1932-ben 39, 1933-ban 35, 1934-ben 34 százalékra zsugorodott össze. 1935 első 6 hónapjában a világ összbevétele további 1,5 száza-